

VARMT, KALLT OCH MITTEMELLAN

HANDLEDNING

VARMT, KALLT OCH MITTEMELLAN

I serien Varmt, kallt och mittemellan presenteras de fyra årstiderna i bilder från djur- och naturliv.

KOPPLINGAR TILL LGR II

Ur Centralt innehåll naturorienterande ämnen åk 1-3

Året runt i naturen

- Årstidsväxlingar i naturen och hur man känner igen årstider. Djurs och växters livscyklar och anpassningar till olika årstider.
- Djur och växter i närmiljön och hur de kan sorteras, grupperas och artbestämmas samt namn på några vanligt förekommande arter.

SÅ HÄR KAN DU ARBETA MED SERIEN

Varmt, kallt och mittemellan är en fin serie att visa som inledning på ett arbete om årstidernas växlingar i naturen. Men serien fungerar lika bra att använda för att sammanfatta och avsluta ett ämnesområde om djur och natur under olika delar av året eller att visa i skiftena mellan de olika årstiderna. I det senare fallet kan det vara roligt att låta eleverna själva "fylla i" det som händer under månaderna som går mellan tillfällena när ni tittar. Kanske i form av en naturdagbok där ni följer en plats och dess djurliv? Då serien lyfter många delar av det rika djurlivet i Sverige passar den också bra att använda då man arbetar med olika djurarter och deras roll i det ekosystemet.

Handledningengerförlagspåfrågorkoppladetillvarje avsnitt, men med hjälp av klippfunktionen på urskola.se kan du som pedagog självklart välja att titta på delar av serien för att fokusera på till exempel växter, fåglar eller däggdjur.

INNAN NI TITTAR

- Varför har vi olika årstider? Visa med hjälp av ett så kallat tellurium (sök på nätet för att hitta bilder och förklaring) hur jordens rörelse runt solen och kring sin egen axel gör att vi hamnar olika långt från solens strålar. Eller låt eleverna arbeta i grupper med att göra egna modeller som förklarar hur årstidernas växlingar hänger ihop med jordens omloppsbana.
- Fånga dina elevers tankar om respektive årstid innan ni tittar genom att be dem skriva, rita eller prata med en kompis om den aktuella årstiden.
- Samtala både om sådant som du ser och hör återkommer hos flera elever och om det som kanske bara en eller ett par elever har tagit fasta på om respektive årstid. Vad styr vår uppfattning om olika årstider? Kan det vara så att vissa tankar om en årstid styrs av sådant som vi har läst i böcker eller sett på film mer än av vad vi själva har upplevt?
- Samtala tillsammans om hur olika årstider ser ut just där ni bor. Är det mycket snö? Kanske ingen alls? Varför tänker många ändå på snö och pulka när de tänker på vinter? Och vår – betyder det vitsippor och tussilago eller att sångsvanarna kommer tillbaka, som signalerar vårens ankomst där ni bor (här kan man passa på att prata om att naturen finns närvarande också i stadsmiljö och i våra bostadskvarter, och inte bara i skog och mark)?

- Sverige är ett avlångt land. Visa på en karta och förklara att det samtidigt som det är vår i södra Sverige fortfarande är vinter längre norrut.
- Vad gör en meteorolog, en biolog och en ornitolog för något?

NÄR NI HAR TITTAT

VÅR

Ord och begrepp: flyttfåglar, vinterdräkt (djurens kamouflage), klimatförändring, övervintra

- När är det vår? Vad säger meteorologen?
- Gör en lista med olika vårtecken.
- Under våren kommer flyttfåglarna tillbaka. Vad är en flyttfågel? Vad är det som gör att många fåglar kommer till Sverige under vår, sommar och tidig höst? Samtala om naturens resurser, om tillgången till föda och häckningsplatser.
- Varför sjunger fåglar? Lyssna på fågellåten. Sök på "fågellåten" på nätet – det finns flera sajter där du kan lyssna på olika fåglars låten. Gör ett fågelquiz, fågelbingo eller fågelmemory - para ihop låte med en bild av rätt fågel. Välj sådana fåglar som finns i er närmiljö.
- Under våren vaknar alla djur som övervintrat i naturen. På vilka olika sätt klarar sig olika typer av djur under vintern?
- Fjällrävens päls byter färg efter årstid, men i och med klimatförändringar så är det en kortare säsong med snö vilket gör att rävens kamouflage inte alltid fungerar. Låt eleverna fundera på vad det kan betyda för fjällräven som art? Hur skulle naturen (evolutionen) kunna lösa det?
- Ta reda på när det vanligtvis blir meteorologisk vår just där ni bor.

SOMMAR

Ord och begrepp: pollinering

- När är det sommar enligt meteorologen? När tycker du att det är sommar?
- "Vips så har växternas barn flyttat hemifrån". Bildspråket i citatet handlar om hur frön från växter sprids med hjälp av djur som antingen äter fröna eller får med sig frön i päls, behåring eller fjäderdräkt. Prata om bildspåk. Förklara vad en liknelse är och se om ni kan komma på liknelser, metaforer och uttryck som kommer från naturen.
- Hitta på egna liknelser och metaforer, leta efter liknelser

eller metaforer i text eller sök på nätet eller rita bilder till några av de ni kommer på. Här är några förslag:

- Arg som ett bi
 - Listig som en räv
 - Skogens konung
 - Älvornas dans (om dimma)
 - Springa till skogs
 - Rak som en fura
- Sommaren är insekternas tid. Det surrar, flyger och kryper insekter och spindlar överallt i naturen under sommaren. Jobba i grupp och ta reda på mer om några olika insekter och spindlar. Hur lever de – ensamma eller tillsammans? Var och hur bor de? Hur länge lever de? Hur utvecklas de? Vad äter de? Hur skyddar de sig från att bli uppätta? Berätta för varandra eller gör små enkla böcker eller e-böcker med text och bild. På naturhistoriska.se hittar ni bra information om olika insekter.
 - bin
 - myror
 - sländor
 - skalbaggar
 - spindlar
 - flugor
 - fjärilar
 - Under senvåren och sommaren har många däggdjur ungar - både husdjuren och de vilda djuren. Men vad heter egentligen djurens ungar? Börja med att minnas vilka djur ni mötte i programmet och ta reda på vad deras ungar heter. Fundera vidare på vilka fler däggdjur ni kan möta i naturen och på bondgården.
 - Insekter behövs för att pollineringen ska fungera. Vad är pollen? Hur går pollinering till? Ge exempel på insekter som hjälper till att pollinera träd och växter.
 - Under sommaren får fjällräven sina ungar. Skriv en dikt eller kort berättelse om en fjällrävsunge.

HÖST

Ord och begrepp: svampmycel, parningstid, ide, lövträd, barrträd

- Varför ändrar löven färg på hösten? Ta reda på vad det gröna färgämnet i bladen heter och vilken nytta trädet har av sina blad.
- Under hösten finns det mycket vi människor kan plocka och äta av i skogen. Gör tillsammans en lista på ätbara

bär, svampar och växter som ni har i skogen där ni bor.

- När vi plockar svamp är det bara en liten del av svampen som vi får med oss hem. Ta reda på mer om vad en svamp är och rita varsin bild av en ätlig svamp. Rita både det som är ovan jord och det som är under jord. Ta hjälp av en svampbok för att ta reda på vilka svampar som inte är giftiga.
- Vissa svampar är mycket giftiga för oss människor. Arbeta tillsammans med en kompis och rita och skriv en "svampvarningsplansch" så att ingen råkar äta en giftig svamp.

Tips! Vilka färger signalerar varning? Vilka ord ska ni välja för att få alla att läsa er affisch? Vilken typ av bild? Vem ska er plansch vända sig till?

- Varför äter björnen så mycket under sensommaren och början av hösten?
- Att björnen går i ide under vintern vet ni nog, men vilka andra djur förbereder sig för vintervila under hösten?

VINTER

Ord och begrepp: vinterdräkt, sjöfågel, frost

- När är det meteorologisk vinter?
- Varför blir dagarna kortare under vintern?
- Vad finns egentligen under snön ute i skog och mark?
- Många fåglar har flyttat söderut under vintern, men det finns en hel del fåglar som stannar kvar. Vilka fåglar kan du få se vid ett fågelbord under vintern?
- En del sjöfåglar måste lämna sina vanliga vatten. Vad kan de annars råka ut för?
- Fjällräven byter päls när vintern kommer. Varför gör den det? Vilka andra djur har en särskild vinterpäls?
- Gör en spårtavla. Rita av, fotografera eller klipp ut bilder ur tidningar av de djur som lever nära där ni bor. Ta reda på hur deras spår skulle se ut som avtryck i snön och gör en spårtavla. Kanske kan ni samarbeta med en klass med äldre eller yngre elever som kan låna era spårtavlor och gå på spårjakt om eller när snön kommer?

LÄNKTIPS:

nrm.se (Naturhistoriska riksmuseet)
naturstigen.fi
teknikochnatur.se
naturenskalender.se